

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

კონსტანტინე ბერიძე

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ურბანული
ტრანსფორმაცია მათი ფუნქციური მეტამორფოზის საფუძველზე

დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

წარდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

თბილისი

2013 წელი

სამუშაო შესრულებულია საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის
არქიტექტურის, ურბანისტიკის და დიზაინის ფაკულტეტის
არქიტექტურის და ქალაქთმშენებლობის (ურბანისტიკის) დეპარტამენტის
ურბანული დაგეგმარების მიმართულებაზე

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

მოწვეული პროფესორი

არქიტექტურის დოქტორი

გივი ბერიძე

რეგენზენტები: -----

დაცვა შედგება 2013 წლის "19" ივლისს, 12 : 00 საათზე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის არქიტექტურის, ურბანისტიკის

და დიზაინის ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს კოლეგიის

სხდომაზე, კორპუსი I , აუდიტორია 403

მისამართი: 0175, თბილისი, კოსტავას 77.

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება სტუ-ს ბიბლიოთეკაში,

ხოლო ავტორეფერატისა - სტუ-ს ვებგვერდზე

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი

ასოცირებული პროფესორი

არქიტექტურის აკადემიური დოქტორი

მარიკა ფოჩხუა

პრობლემის აქტუალობა: საქართველოს დედაქალაქის, თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარება ყველა ეტაპზე, მისი საწყისი, ფეოდალური პერიოდის გარდა, ხდებოდა ახალი ტერიტორიების ათვისებით ქალაქდაგეგმარებით პროექტებზე დაყრდნობით. ასე იყო რუსეთის იმპერიის ამიერკავკასიაში დამკვიდრების პირველსავე ხანაში, როდესაც შეიქმნა სოლოლაკის და მთაწმინდის ფერდობების განაშენიანების პროექტები, მტკვრის მარცხენა სანაპიროზე დიდუბე-ჩუღურეთის მიმართულებით გერმანული კვარტლების დაგეგმვა.

აღნიშნულ, საწყის პერიოდში, რა თქმა უნდა, არ იქმნებოდა ქალაქის პერსპექტიული განვითარების გენერალური გეგმების კომპლექსური პროექტები დღევანდელი გაგებით, არამედ დგებოდა ქალაქის მიმდებარე საგარეუბნო ტერიტორიების დაგეგმვა ქუჩათა ქსელით, ძირითადად კვარტლური დაგეგმარების მეთოდით.

რუსეთის იმპერიაში მომხდარი რევოლუციის შემდგომ პერიოდში, საქართველოში საბჭოთა რეჟიმის დამყარების პერიოდში შეიქმნა დედაქალაქის პერსპექტიული განვითარების კომპლექსური გენერალური გეგმა, რისი განახლებაც ხდებოდა ყოველ 25 წელიწადში, პროექტის რეალიზაციის გაანალიზების საფუძველზე, ახალი სოციალურ-ეკონომიკური, სანიტარულ-ჰიგიენური, ტექნიკური პროგრესის, სტრატეგიული მოთხოვნების და პირობების გათვალისწინებით.

ყოველივე ზემოთთქმულის ფონზე, საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის და სოციალისტურისაგან განსხვავებული, დასავლური ეკონომიკის დანერგვის პირობებში, რაც უპირველეს ყოვლისა შეეხო მიწაზე კერძო მფლობელობის აღდგენას, შეწყდა საქართველოს მთავრობის მიერ დედაქალაქის პერსპექტიული განვითარების კომპლექსური გენგემის საპროექტო სამუშაოების დაფინანსება.

მოყვანილი ფაქტი ნაშრომში განხილულია, როგორც უკიდურესად ნეგატიური მოვლენა და გატარებულია აზრი დედაქალაქის პერსპექტიული განვითარების გენ-გემის და საერთოდ ქალაქგეგმარებითი პროექტირების

აღდგენის აუცილებლობისა ახალ სოციო-ეკონომიკური პირობების გათვალისწინებით, რაშიც მდგომარეობს წინამდებარე ნაშრომის აქტუალობა, ანუ ჩამოყალიბებული პოზიციების საზოგადოებრივი მნიშვნელობა.

კვლევის მიზანია საქალაქო ტერიტორიების დაგეგმარებისა და განაშენიანების ანალიზის საფუძველზე და აგრეთვე მისი საგარეუბნო ტერიტორიების განხილვისას გამოვლინდეს მათი მეტამორფოზა ქალაქმშენებლობითი განვითარების უწყვეტ პროცესში. კვლევის მიზანია აგრეთვე დაპროექტებისა და მშენებლობის პრინციპების, საპროექტო და ნატურაში განხორციელების ანალიზი ადგილობრივი პირობების თავისებურებების გათვალისწინებით, ზოგიერთ ძირითად კლიმატურ მაჩვენებლების, რომლებიც ასახავენ ტერიტორიის მიზანდასახულ ათვისებას და აგრეთვე ახალი მშენებლობების საპროექტო და განხორციელებული მაგალითების სისწორეს, თუ მათში დაშვებულ შეცდომებს.

დასახულმა **კვლევის მიზანმა** განსაზღვრა შემდეგი ამოცანები: თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების, ბუნების, მეცნიერული გამოკვლევა და მათი შემდგომი ფუნქციური ქალაქმშენებლობითი ორგანიზების პრინციპების მართებულობის განსაზღვრა.

კვლევის ძირითად ობიექტებს წარმოადგენენ თბილისის დინამიურად მზარდი საქალაქო განაშენიანება და მისი საგარეუბნო ტერიტორიები.

კვლევა შეეხო თბილისის ქალაქმშენებლობითი განვითარების მეტამორფოზას ისტორიულად ჩამოყალიბებულ საგარეუბნო ტერიტორიების ეტაპობრივ ათვისებას, მისი ფეოდალური პერიოდიდან საბჭოური პერიოდის ჩათვლით და იმ პროექტებს, რომელთა განხორციელება დასახულია პერსპექტივაში, თავისუფალ ან სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებზე დაპროექტებულ და განაშენიანებულ დასვენების ობიექტებს, საცხოვრებელ პუნქტებს და არსებული

კურორტების დასვენების, დაწესებულების, ჯგუფების, დაგეგმარებისა და განაშენიანების სტრუქტურებს, მათი ტერიტორიული სივრცითი, ქალაქგეგმარებითი ორგანიზაციის სისტემებს, კლიმატის და რელიეფის ზეგავლენას ცალკეულ კურორტების განვითარებაზე, ქალაქის გარშემო მდებარე სარტყელებს და მათ გაყოფას ფუნქციურ ზონებად.

კვლევის ძირითადი ობიექტია აგრეთვე თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების, კომუნიკაციური კავშირები დედაქალაქის საქალაქო სტრუქტურასთან.

ნაშრომის **კვლევის მეთოდები** მოიცავს ისტორიული, ლიტერატურული წყაროების, საპროექტო წინადადებების და განხორციელებული პროექტების მასალების შესწავლას, ვიზუალურ დაკვირვებას და სამეცნიერო კვლევის საფუძველზე ჩამოყალიბებულ ანალიზს, რომელიც ეყრდნობა ისტორიული, სტატისტიკური და კარტოგრაფიული მასალების მონაცემებს. ნაშრომში გამოყენებულია სისტემური კვლევის მეთოდი, რაც განაპირობებს თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქთმშენებლობითი განვითარების სპეციფიკურ გამოვლენას.

კვლევის მეცნიერული სიახლე მდგომარეობს იმაში, რომ ქალაქდაგეგმარებით სახელმძღვანელოებში და ურბანიზმის განმსაზღვრელ ანალიტიკურ ლიტერატურაში ქალაქები, მათი გეგმარებითი სტრუქტურები, როგორც მთალინობაში ისე მათ ცალკეულ შემადგენელ ნაწილებში, განხილულია როგორც ერთიანი ურყევი სისტემები. მათი გაანალიზება ხდება, ასე ვთქვათ, ზემოდან ქვემოთ, ქალაქდაგეგმარებითი ერთეულების, როგორც სტატიური სისტემების სახესხვაობების განხილვით.

გაანალიზებულია ქალაქის დინამიური განვითარება, მისი საწყისი - ემბრიონალური მდგომარეობის, ანუ, ფეოდალური ეპოქის ფორმირებიდან დღევანდელამდე მე-20 საუკუნის 90-იან წლებამდე.

განხილულია დედაქალაქის საცხოვრებელი, საგარეუბნო, სამეურნეო, სამეწარმეო სტრუქტურების ფუნქციური სახეცვლილებები განვითარების ისტორიული ეტაპების მიხედვით: - საცხოვრებელი გარემოს მეტამორფოზა ფეოდალური, ბურჟუაზიული, სოციალისტური პერიოდების მიხედვით და აგრეთვე სოციალისტური რეჟიმის მოშლის პირობებში.

განხილულია ქალაქის, როგორც ცოცხალი ორგანიზმის დინამიური განვითარება მთავარი საკომუნიკაციო მიმართულებებით, საგარეუბნო ტერიტორიების ორგანული ათვისებით.

აგრეთვე განხილულია დედაქალაქის მიმდებარე სარეკრიაციო, საკურორტო და აგრარული რაიონების ორგანული კავშირები, თანამედროვე ხარისხის სატრანსპორტო და სხვა საკომუნიკაციო საშუალებებით.

ამრიგად, წინამდებარე ნაშრომში კვლევის მეცნიერული სიახლეა არა როგორც სტატიური სტრუქტურის გაანალიზება, არამედ დედაქალაქის მისი ქალაქგანვითარების დინამიკის წარმოჩენა.

ნაშრომის პრაქტიკული დანიშნულებაა კვლევის შედეგად მიღებული დასკვნები და რეკომენდაციები გატვალისწინებულ იქნას თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების და ასევე სხვა მსხვილი საქართველოს ქალაქების პერსპექტიული განვითარების საპროექტო და გეგმარებითი სამუშაოების ჩატარებისას, განსაკუთრებით საკურორტო ტერიტორიების დაგეგმარებისას, საგარეუბნო დასვენების ობიექტების დაპროექტების და მათი რეკონსტრუქციის დროს.

ნაშრომის აპრობაცია. სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები და შედეგები გამოქვეყნებულია სამეცნიერო სტატიების სახით შემდეგ სამეცნიერო ჟურნალებში:

1. საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, „განათლება“, №1(4), 2012 წ., არქიტექტურა, „თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქთმშენებლობითი განვითარების ძირითადი საკითხები

(სამომხმარებლო ფუნქციები და ქალაქთან კავშირები)“, 161-165 გვ., ავტორები: პროფესორი, არქიტექტურის დოქტორი გივი ბერიძე, დოქტორანტი კონსტანტინე ბერიძე;

2. საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, „საქართველოს საინჟინრო სიახლენი“, №3, 2012 წ., „ქალაქური საცხოვრებელი გარემო ისტორიული მეტამორფოზა თბილისის მაგალითზე“, 72-79 გვ., ავტორები: არქიტექტორი თემურ ბოჭორიშვილი, დოქტორანტი კონსტანტინე ბერიძე;

3. საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, „საქართველოს საინჟინრო სიახლენი“, №1, 2013 წ., „თბილისის ისტორიული განვითარება საგარეუბნო ტერიტორიების ფუნქციური მეტამორფოზის საფუძველზე“, 96-105 გვ., ავტორები: არქიტექტორი თემურ ბოჭორიშვილი, დოქტორანტი კონსტანტინე ბერიძე.

პრობლემები თემის გარშემო მოსმენილია სემინარებზე:

1. სემინარი - “თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქთმშენებლობითი განვითარების ძირითადი საკითხები (სამომხმარებლო ფუნქციები და ქალაქთან კავშირები)” – 01.02.2012წ.;

2. სემინარი - „ქალაქური საცხოვრებელი გარემო ისტორიული მეტამორფოზა თბილისის მაგალითზე“ – 16.03.2013წ.

კოლოქვიუმი: „თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქთმშენებლობითი განვითარების ძირითადი საკითხები (სამომხმარებლო ფუნქციები და ქალაქთან კავშირები ფუნქციური მეტამორფოზის საფუძველზე)” – 16.03.2013წ.

დისერტაციის სტრუქტურა და მოცულობა. დისერტაცია შედგება შესავლისგან, სამი თავისაგან, დასკვნისგან, გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალისგან, ილუსტრაციებისგან და ნახაზებისგან. დისერტაციის ტექსტური ნაწილი მოიცავს კომპიუტერზე ნაბეჭდ 102 გვერდს, 55 ილუსტაციას (ნახაზები, ფოტოები, გეგმების სქემები, ილუსტრაციები). დისერტაციის სრული ვერსია (ტექსტური ნაწილი ილუსტრაციებით) შეადგენს კომპიუტერზე ნაბეჭდ 157 გვერდს.

ძირითადი ტექსტი შედგება შესავლის, ლიტერატურის მიმოხილვის, სამი თავის, დასკვნებისა და გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალისაგან.

დისერტაციაში ხაზგასმულია ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიების განვითარების ყველა ეტაპი და გამახვილებულია ყურადღება მათი დაგეგმარების პრინციპებზე.

კვლევის შედეგად მიღებული მეცნიერული სიახლეები შეიძლება შემდეგნაირად ჩამოყალიბდეს: თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქთმშენებლობითი მეტამორფოზა - ფეოდალური პერიოდიდან საბჭოური პერიოდის ჩათვლით, ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიების განაშენიანების არქიტექტურულ - გეგმარებითი პრინციპები და საკითხები, არსებული საგარეუბნო კურორტების რეაბილიტაციის პრობლემები, თანამედროვე საგარეუბნო ტერიტორიების განვითარების ახალი პერსპექტივები, დასვენების ზონები, დასკვნები და რეკომენდაციები.

დისერტაციის ძირითადი შედეგები თავების მიხედვით:

შესავალში განხილულია თემის აქტუალობა, კვლევის მიზანი და ამოცანები, კვლევის ობიექტი და მეთოდები, კვლევის მეცნიერული სიახლე და მისი პრაქტიკული დანიშნულება.

დისერტაციის პირველი თავი: „**ქალაქური საცხოვრებელი გარემო - ისტორიული მეტამორფოზა და თბილისის საგარეუბნო დასვენების ტერიტორიების ურბანული წინაპირობები**“, მოიცავს შემდეგ ქვეთავებს: **1.1.** ისტორიული ასპექტი - ძველი თბილისის ისტორიული და ბურჟუაზიული პერიოდის კვარტალური განაშენიანებები; **1.2.** მიკრორაიონული დაგეგმარება-ნაირსახეობები 80-იან წლებში; **1.3.** საგარეუბნო დასვენების ტერიტორიების მნიშვნელობა და დასვენება; **1.4.** თბილისის საგარეუბნო დაწესებულებების და დასვენების ადგილების ორგანიზაცია - საპროექტო წინადადებები; **1.5.** თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიები და დასვენების ადგილები.

დისერტაციის პირველ თავში მოცემულია ლიტერატურული წყაროების მიმოხილვა. განხილულია ძველი თბილისის ისტორიული განაშენიანება ბურჟუაზიული პერიოდის კვარტლების პერიმეტრიალური მოშენება, ეზოების პრინციპის ჩამოყალიბება, ომისშემდგომი მასივები. მიკრორაიონები და კვარტალები. 70-იანი წლების საცხოვრებელი რაიონები ახლებური მიდგომები, 80-იანი წლების მოდერნიზებული მიკრორაიონული განაშენიანებები და გაანალიზირებულია ქალაქის ამ პერიოდების განვითარების ყველა პრინციპები. ჩამოყალიბებულია საგარეუბნო დასვენების ტერიტორიების მნიშვნელობა. განხილულია საგარეუბნო ტერიტორიების ადგილების და დასვენების დაწესებულებების ადგილების ორგანიზაციის საკითხები.

ძველი ქალაქის ქალაქთმშენებლობითი პრინციპი ეფუძნება ქუჩათა შუასაუკუნოვან ბადეს რისი ძირითადი მახასიათებელია სტიქიურობა, განაშენიანების მოულოდნელობის ეფექტი – მოულოდნელი მოსახვევები, ქუჩათა განშტოებები, პატარა მოედნები და სხვა...

ამრიგად, მოქალაქის სოციალური ყოფის ჯაჭვი აეწყო შემდეგნაირად: კერძო მფლობელობაში მყოფი საცხოვრისი, აივანი, ეზო, საერთო სარგებლობის ქუჩა და მოედანი (ბაზარი).

სეირნობა – გართობებისათვის მოქალაქეები გადიოდნენ ქალაქგარეთ, მაგალითად ტაბახზე და სხვა...

კვარტალების პერიმეტრიალური მოშენება, ეზოების სისტემის ჩამოყალიბება - ბურჟუაზიული პერიოდი. კვარტალების ოთხივე კუთხივე შემოსაზღვრული ქუჩების გასწვრივ ხაზოვანი მოშენებით იქმნებოდა შიდაკვარტალური სივრცე, რაც შემდგომში თავის მხრივ იყოფოდა, კერძო მფლობელობაში მყოფი ცალკეული სახლების ღობეებით.

საბჭოთა პერიოდში მიწაზე და სახლებზე კერძო საკუთრების გაუქმებასთან ერთად კვარტალში სივრცის გამყოფ ღობეებს ნელ-ნელა დაეკარგა ფუნქცია. ამავე დროს ბინების გამაერთიანებელი, კომუნალური აივნები იყოფოდნენ თითოეული ბინის მიმდებარე მონაკვეთებად,

უკეთდებოდათ იზოლირებული გარე, რკინის ხვეული კიბეები. ამრიგად საზოგადოებრივი სისტემის სოციალურ-ეკონომიკური ცვალებადობასთან ერთად, იცვლებოდა საცხოვრებელი გარემოც, ანუ მოსახლეობა თავისებურად ირგებდა და ცვლიდა ახალი მოთხოვნილებების მიხედვით საცხოვრებელ გარემოს.

ვაკისა და ძველი საბურთალოს განაშენიანება პრინციპულად იგივე ქალაქგეგმარებითი ხერხით სრულდებოდა, ანუ ქუჩების სწორკუთხა შეერთებით და მათი პერიმეტრიული ხაზოვანი განაშენიანებით იქმნებოდა საცხოვრებელი კვარტალები, ოღონდ ერთი განსხვავებით, რომ კვარტალშიდა საერთო სარგებლობის სივრცე მისი სახელმწიფო საკუთრებაში ყოფნის გამო აღარ იყოფოდა ცალკეული სახლების ნაკვეთების შემომსაზღვრელი ღობეებით.

ამგვარად, ისე, როგორც ძველ კვარტალებში, სახლებს შორის სივრცე აღარ იყო მოსახლეთა თავშეყრის მატარებელი ეზო ანუ საცხოვრებელი გარემოს მთავარი მყუდრო ელემენტი. რითაც თავი მოჰქონდათ კვარტალური ძველი თბილისის მაცხოვრებლებს, გარდა ამისა ერთი ორიენტაციით დაგეგმარებული სახლები არამყუდრო, ქარგამტარ სივრცეს ქმნიდნენ.

თანამედროვე ქალაქის განვითარება არ შემოიფარგლება მხოლოდ დაკავებული არსებული ტერიტორიით. დროთა განმავლობაში იგი ითვისებს საგარეუბნო ტერიტორიებს და ცვლის მათ იერსახეს. ეს ცვლილება უფრო მეტად თვალსაჩინოა დიდი ან მსხვილი ქალაქის განვითარების დროს. ქალაქის გამსხვილების შედეგად მატულობს მოსახლეობის სიმჭიდროვე და მათ მიერ დაკავებული ტერიტორიები. მოსახლეობა იძულებული ხდება იცხოვროს ჩაჰუთულ და მტვერიან რაიონებში. იზრდება სამუშაო ადგილებთან მისაწვდომობის მანძილები, დამატებითად რთულდება დასვენების ზონების მოწყობა ამ რაიონებს შორის. ამიტომ ქალაქის განვითარებასთან პარალელურად აქტუალური

ხდება მის გარშემო მდებარე საგარეუბნო ტერიტორიების ათვისება და მათი გამოყენება მოსახლეობის დასასვენებლად.

დისერტაციის მეორე თავი „ თბილისის საგარეუბნო დასვენების ობიექტების მშენებლობა ადგილობრივი კლიმატური ფაქტორების გათვალისწინებით და კომუნიკაციების როლი საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქმშენებლობით განვითარებაში “, მოიცავს შემდეგ ქვეთავებს: **2.1.** თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ფიზიკო-გეოგრაფიული და კლიმატური დახასიათება; **2.2.** თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების კლიმატური მიკრორაიონირება და დასვენების ობიექტების პროექტირება, მათი მშენებლობა-განთავსება; **2.3.** თბილისის კომუნიკაციების როლი საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქმშენებლობით განვითარებაში.

დისერტაციის მეორე თავში განხილულია თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ფიზიკო-გეოგრაფიული და კლიმატური პირობები, საგარეუბნო ტერიტორიების კლიმატური მიკრორაიონირება, კლიმატის ზეგავლენა საგარეუბნო ზონების ჩამოყალიბებაზე და მის დაგეგმარებით პრინციპებზე. ამ თავის ბოლოში მოცემულია საგარეუბნო ზონების ახალი დასვენების ობიექტების განთავსების ძირითადი არქიტექტურულ-გეგმარებითი მოთხოვნები კლიმატური მიკრორაიონირების გათვალისწინებით.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების რთული რელიეფი განაპირობებს კლიმატურ მრავალსახეობას. ამინდის პირობების ფორმირებაზე განსაკუთრებით ზეგავლენას ახდენს ატმოსფერული მიმოქცევის პროცესები და „შავი ზღვის“, „კასპის ზღვის“, კავკასიის მთების ურთიერთ მოქმედებების რადიაციული ბალანსის პირობები.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიებს გააჩნია ნაირსახოვანი კლიმატი და გამოირჩევიან ძირითადი 5-თი კლიმატური ზონით. ამ ზონებს გააჩნია მკვეთრად დამოუკიდებელი კლიმატების პირობები. ეს ყველაფერი იწვევს ამ ტერიტორიების კლიმატურ რაიონირებას. კლიმატური რაიონირება დაგვეხმარება ჩვენ ყველა არქიტექტურულ-

გეგმარებით მოთხოვნების გათვალისწინებაში, იმ თუ ამ საკურორტო დასასვენებელი ობიექტების და ადგილების დაპროექტების დროს.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების კლიმატურ რაიონირებას განსაკუთრებითი მნიშვნელობა ენიჭება. დაწესებულებების და დასვენების ობიექტების განლაგების დროს მნიშვნელოვანია სამედიცინო ზონირების გათვალისწინებაც, რომელიც განსაზღვრავს მათ მიზნობრივ განთავსებას ტერიტორიაზე. ასევე დიდი ყურადღება ექცევა საპროექტო ადგილის სპეციფიურ პირობებს, რომლებიც განსაზღვრავენ დაწესებულებების რაციონალურ განთავსებას სპეციალიზაციების და ფუნქციების მიხედვით.

აქ არ შეიძლება არ ვახსენოთ საკომუნიკაციო საშუალებების, როგორც სამანქანო, ისე სარკინიგზო მაგისტრალების როლი ქალაქმშენებლობითი განვითარების პროცესში. დედაქალაქის ურბანული განვითარება, ანუ ქალაქური მჭიდრო განაშენიანების სტრუქტურების გავრცელება ტრადიციულად ხდებოდა მთავარი საკომუნიკაციო მიმართულებით: ჩრდილოეთით-დიღმის და ავჭალის გზატკეცილების გასწვრივ; აღმოსავლეთით-კახეთის მიმართულებით, სამხრეთით რუსთავის მიმართულებით.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიაზე კარგათ განვითარებულია საავტომობილო გზების ქსელი, რომელიც წარმოადგენს ძირითად დამაკავშირებელ საშუალებს ქალაქის საგარეუბნო დასვენების ზონებთან. ჩამოყალიბებული სატრანსპორტო მაგისტრალების სტრუქტურა განპირობებულია რელიეფის თავისებურებანით.

დისერტაციის მესამე თავი „**თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების დასვენების ზონების არქიტექტურულ-გეგმარებითი ორგანიზაციის მოთხოვნები**“, მოიცავს შემდეგ ქვეთავებს: **3.1.** საგარეუბნო ტერიტორიების საზღვრები და ქალაქის შიდა და გარე სარტყელები; **3.2.** თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ხანგრძლივი და ხანმოკლე დასვენების ზონები; **3.3.** ცალკეული დასვენების ობიექტების

პროექტირების ზოგადი ძირითადი მოთხოვნები და ახალი პროექტების მაგალითები.

დისერტაციის მესამე თავში წარმოდგენილია ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიების განვითარების საზღვრები და ზომები. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა საგარეუბნო ზონების ფუნქციურ დაყოფას. აღწერილია ახალი საპროექტო წინადადებები და მნიშვნელოვანი პროექტები, მოყვანილია განხორციელებული მშენებლობების მაგალითები.

ამ თავში განსაკუთრებული ყურადღება ენიჭება ქალაქის სარეკრიაციო ზონებს და თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ურბანულ განვითარებას, რომელიც ხდებოდა ქალაქიდან გამომავალი ძირითადი კომუნიკაციური ღერძების მიმართულებით (მცხეთის, რუსთავის, კახეთის მიმართულებები, პერსპექტივაში - თბილისის ზღვის შემოვლითი სარკინიგზო-სატრანსპორტო მაგისტრალები), ამჟამად მშენებარე ზღვის შემოვლითი სარკინიგზო მაგისტრალი საავტომობილო მაგისტრალთან ერთად, თავის თავად წარმოადგენენ ქალაქწარმომქმნელ ფაქტორს, რომელიც სრულიად ცვლის თბილისის ტრადიციულ განვითარებად სტრუქტურას (იგულისხმება, ქალაქის განივი განვითარება). წყალსაცავზე განივი საკომუნიკაციო მაგისტრალის გავლით მოხდება თბილისის ზღვის გადაღმა ტერიტორიების ჯერ საგარეუბნო ფუნქციის მატარებელ რეგიონად გადაქცევა შემდგომი საქალაქო, მრავალფუნქციური სტრუქტურული განვითარებისათვის.

სადისერტაციო ნაშრომში განხილული - სამი ე.წ. საგარეუბნო რეგიონიდან “კოჯორი-კიკეთი-მანგლისის” რეგიონი ფუნქციურად ყველაზე მეტად შეესაბამება ქალაქის საგარეუბნო-სააგარაკო რეგიონის მცნებას, როგორც გეოგრაფიული ისე კლიმატური პირობების თვალსაზრისით. თავის მხრივ ის წარმოადგენს ერთიანი მწვანე სისტემის ნაწილს, რაც ეკვრის თბილისს დასვლეთიდან და ვრცელდება ქალაქის მთელ სიგრძეზე, თრიალეთის ქედის დაბოლოებებზე მუხათგვერდიდან კრწანისის ტყე-პარკამდე.

აღსანიშნავია ამ მწვანე სისტემის სიღრმისეული შემოჭრები საქალაქო ტერიტორიაზე მტაწმინდის პლატოს და კუს ტბის მიმდებარე ფერდების, ვერის ხევის და ლისის ტბის ირგვლივ მიმდებარე ტერიტორიებზე.

თბილისის ზღვის ირგვლივ, წინა საუკუნეში, წლების მანძილზე ხელოვნურად შექმნილი (ამჟამად ამ პროცესის განვითარებით) გამწვანებული ზონა ისევე, როგორც ქალაქის დასავლეთთან მომდგარი მასივი წარმოადგენს ქალაქის სასუნთქავ ფილტვს, რაც საზრდოობს საგურამოს ტყით დაფარული ქედის მხრიდან გაბატონებული, ჩრდილო და ჩრდილო-დასავლეთის ქარებით. ცნობილია, რომ თბილისის ზღვის მიმდებარე პლატოზე საშუალო წლიური ტემპერატურა 3⁰-ით დაბალია დანარჩენ ქალაქის ტერიტორიებთან შედარებით, რაც განსაკუთრებულ სტიმულს აძლევს ქალაქთმშენებლობის ინტენსიფიკაციას ამ ტერიტორიებზე.

ნაშრომში მოყვანილი საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქების სარტყელების სხვადასხვა დანიშნულების ნაწილებათ დაყოფის ქალაქთმშენებლობითი მაგალითები საფუძველს უყრის დასკვნას, რომ თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ფუნქციური ორგანიზაციის დროს საჭიროა გამოიყოს ცალკეული სარტყელები, რომლებიც ითხოვენ მეურნეობის კონკრეტულ მართვას.

დამატებითად ავლნიშნოდ რომ, საჭიროა შესდგეს თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების განვითარების ახალი გენერალური გეგმა, რომელიც გაითვალისწინებს არსებული კურორტების და საკურორტო ადგილების რეკონსტრუქციის საკითხებს. ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორია უნდა წარმოადგენდეს ერთობლივ სისტემას, სადაც მთავარ წამყვან ელემენტებათ იქნებიან დასვენების ობიექტების კომპლექსები - დასვენების სახლები და ბანაკები, ბაგა-ბაღ-აგარაკები, პანსიონატები, სააგარაკო დასახლებები, საზაფხულო ქალაქები, ტურისტული და სპორტული ბაზები, სათევზაო და სანადირო ბაზები, წყნარი დავენების

ადგილები - პარკები და ტყეპარკები, კეთილმოწყობილი სანაპიროები წყალსატევებთან, სანაოსნო სადგურები, მოტელები და კემპინგები.

ზოგადი დასკვნები

1. ჩვენს მიერ განხილულ ქალაქური გარემოს ქალაქმშენებლობით ისტორიულ მეტამორფოზაში ჩანს თბილისის განაშენიანებისათვის პირველივე გენგეგმაში მოცემული ქალაქდაგეგმარების სწორკუთხა კვადრატული სისტემა, რომელიც შთამომავალია უძველესი აზიური და ბერძნული ქალაქების, რომაული სამხედრო ბანაკების დაგეგმარების, რის საფუძველზეც წარმოიშვა ბევრი ევროპული ქალაქი.

სწორკუთხა კვარტალური სისტემა სრულიად მოუხერხებელი იყო თბილისის მტკვრის მარჯვენა ნაპირის რელიეფისათვის, სადაც ხდებოდა ინტენსიური მშენებლობა, მაგრამ შექმნა ერთობ-ეგზოტიკური, ქანობიანი ქუჩების ქსელი და ზოგჯერ განსხვავებულ ნიშნულიანი ტერასული კვარტალშიდა სივრცე, ანუ შიდა ეზოების სისტემები. ამრიგად, მთლიანად დედაქალაქის მასშტაბით ჩამოყალიბდა ტრადიცია ქალაქური საცხოვრებელი გარემოსი, სადაც მკვეთრად გამოეყო ერთმანეთს განსხვავებული ფუნქციის სივრცეები – ქუჩა და ეზო.

2. საბჭოთა პერიოდში, როდესაც სტარტი აიღო ქალაქმშენებლობითმა ბუმმა ვაკე საბურთალოს პირვანდელი უბნები, გაგრძელდა წინა პერიოდის კვარტალური განაშენიანების პრინციპით, მაგრამ არ იყო ჩამოყალიბებული მხატვრულ-არქიტექტურული თვალსაზრისით, ამიტომ შიდა კვარტალური სივრცე ხშირ შემთხვევაში გაუაზრებელი, მოუწყობელი იყო, რაც დროთა განმავლობაში იხერგებოდა და ივსებოდა შემთხვევითი ნაგებობებით: როგორც სამეურნეო ფარდულები, ავტოფარეხები და სხვა..

აგრეთვე შემთხვევითი წვრილ-წვრილი პერმანენტული მიშენება-დაშენებებით ხასიათდება ძველი ქალაქი შიდაკვარტალური სივრცეები, რაც ხშირ შემთხვევაში იმდენად დიფერენცირდება, რომ საერთოდ სპობს

ეზოს იდეას, როგორც ქალაქგეგმარებით ფუნქციურ ელემენტს - საცხოვრებელ გარემოს.

3. განაშენიანების ყველაწარმოებითი ქალაქგეგმარებითი სისტემის შექმნისას მიკრორაიონული იქნება ეს, კვარტალური, დაბალ-მჭიდრო განაშენიანების თუ მაღლივი, მაგისტრალური თუ სივრცულ-სტრუქტურული, ჩვენი აზრით აუცილებელია ადამიანის მასშტაბური ეზოს ფუნქციის მატარებელი საერთო სარგებლობის სივრცის მქონე საცხოვრებელი გარემოს შექმნა, იაპონური ცათამბჯენი ქალაქების და სივრცულ-სტრუქტურული ქალაქური ორგანიზმების მომავლის პროექტებში, განსაზღვრულ სართულებს შორის ღია, გამწვანებული და კეთილმოწყობილი, საერთო სარგებლობის სართულები, რომლებიც ასრულებენ იგივე ეზოს ფუნქციას, რაც განხილული იყო ჩვენს მიერ ბურჟუაზიული პერიოდის ომისშემდგომი კვადრატული განაშენიანების და გლდანის (გლდანულა) მუხიანის მაგალითზე.

დღეს-დღეობით უმნიშვნელოვანესი პრობლემაა პირადი ინდივიდუალური ავტოტრანსპორტის საკითხი, რაც კომპლექსურად უნდა იქნეს გადაწყვეტილი საცხოვრებელი გარემოს შექმნის დროს.

როგორც უცხოური პრაქტიკა, ასევე ხშირად სამამულო პრაქტიკაშიც გვხვდება ამ საკითხის რაციონალური გადაწყვეტები, საჭიროა, როგორც წესი, ყველა მობინადრისათვის იქნას გადაწყვეტილი ინდივიდუალური მანქანების პარკირების საკითხი, ეს იქნება თვით შენობათა სარდაფის სართულებში, თუ ეზოებში გარაჟების ბრტყელ სახურავზე ბავშვთა სათამაშო, სპორტული და გასართობ-დასასვენებელი კომპლექსების მოწყობით.

ალბათ უპრიანი იქნება ამგვარი ურბანული მიდგომების წახალისება ქალაქის სათანადო უწყებების მიერ. მაგალითად რთული რელიეფის პირობებში ნახევრად მიწის ქვეშ, ავტოსადგომების ტერასებად ქცეული სახურავის, როგორც არა მოშენებული ფართის ჩართვა და სხვა.

4. თემის პირველ ნაწილში განხილული იყო თბილისის ქალაქმშენებლობითი გენეზისი, ანუ მისი საწყისი პერიოდიდან მოყოლებული, განვითარების პროცესი ჩრდილოეთის მიმართულებით.

ზოგჯერ საკმაოდ გათვითცნობიერებულ ურბანისტთა წრეში მოისმის ხოლმე ასეთი მოსაზრება, რომ თბილისი წარმოადგენს მტკვრის ხეობაში, მის ორივე ნაპირზე გაშენებულ ხაზოვან ქალაქს. ჩვენ ეს მოსაზრება მართებულად არ მიგვაჩნია. თბილისის ქალაქმშენებლობითი განვითარების სტრუქტურა ჩრდილოეთის მიმართულებით ახლოა არქიტექტურის და ქალაქმშენებლობის თეორეტიკოსის, დოქსიადისის მიერ ჩამოყალიბებულ, ქალაქთა დინამიური განვითარების ერთ-ერთ პრინციპთან. ანუ, თბილისი ვითარდებოდა ისტორიულად ჩრდილოეთის მიმართულებით, მტკვრის ორივე სანაპიროზე, არახაზოვნად, არამედ მზარდი შემოწერილობის საქალაქო ბირთვების ჯაჭვური გადაბმით, საგარეუბნო ტერიტორიების ათვისებით და მათი საზღვრების დინამიური ზრდით.

5. დედაქალაქის მწვანე ზონები - ძველი ქალაქის ირგვლივ მწვანე მასივებისაგან ამ დროისათვის (მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარი) მდინარე მტკვრის ზედა მხარეს დარჩა ვერის ბაღები, მის საწინააღმდეგო მხარეს ორთაქალის და კრწანისის ბაღები - მარჯვენა ნაპირზე. მტკვრის მარცხენა ნაპირზე ვრცელი ტერიტორია უკავიათ ნავთლუღის რაიონის ბაღებს. აქ არ შეიძლება არ ითქვას, რომ ზოგჯერ, იშვიათად, ხდებოდა თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიებზე ტყეების აღდგენაც (ხუდადოვის ტყე, XIX საუკუნის მეორე ნახევარში).

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში, სოციალისტური ქალაქმშენებლობის პირობებში დიდი ყურადღება ექცეოდა დედაქალაქის შემოგარენის და გარეუბნების გატყიანებას. მასიურად ხდებოდა ვრცელი საგარეუბნო ტერიტორიების ნერგებით დაფარვა, როგორც მტკვრის ხეობის მარცხენა ნაპირზე: თრიალეთის ქედის ფერდები, კუს ტბის მიდამოები,

მთაწმინდის ფერდები, ბოტანიკური ბაღი და მიმდებარე ფერდები, ასევე მარცხენა სანაპიროს, თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორიაზე.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ ხდებოდა თვით საქალაქო ტერიტორიების ინტენსიური გამწვანება მასშტაბური პარკების მშენებლობით, როგორც, ადრეულ პერიოდში: - მუშტაიდის ბაღი, მტკვრის მარცხენა სანაპიროზე, ხოლო მოგვიანებით, საბჭოთა პერიოდში, მტკვრის მარჯვენა სანაპიროზე საქალაქო პარკი (ტენისის კორტებით), მთაწმინდის პლატოს პარკი. მდინარე ვერეს მარჯვენა სანაპიროზე ტყე-პარკი და სხვა. მაგრამ ამასთან, უნდა ითქვას რომ ისევე, როგორც საქალაქო ტერიტორიებზე საგარეუბნო ტერიტორიებზეც გამწვანების სამუშაოების წარმოება მაინც ეპიზოდურ როლს ატარებს და წინააღმდეგობას ვერ უწევს ძირითად ტენდენციას - საქალაქო პარკების და გამწვანებული საგარეუბნო ტერიტორიების გადაქცევას მრავალფუნქციური საქალაქო განაშენიანებებად. ანუ ადგილი აქვს საგარეუბნო ტერიტორიების სტატუსის პერმანენტულ ცვალებადობას, მათ ფუნქციურ მეტამორფოზას.

6. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების, როგორც სტატიური ქალაქმშენებლობითი ელემენტების განხილვა არ შეიძლება, მათი ქალაქთმშენებლობითი ზრდა-განვითარება ხდებოდა და ხდება მათი ფუნქციური დატვირთვის პერმანენტული ცვლილებებით, ანუ ქალაქური მრავალფუნქციური სტრუქტურების ექსპანსიით, მათ მიერ ათვისებულ საგარეუბნო ტერიტორიებზე. ამრიგად გარეუბნებს ქონდათ ქალაქმშენებლობითი განვითარების ერთგვარი გზამკვლევის ფუნქციაც. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების და შემდგომ თვით ქალაქის ურბანული განვითარება ხდებოდა ქალაქიდან გამომავალი ძირითადი კომუნიკაციური ღერძების მიმართულებით (მცხეთის, რუსთავის, კახეთის მიმართულებები, პერსპექტივაში - თბილისის ზღვის შემოვლითი სარკინიგზო-სატრანსპორტო მაგისტრალები).

7. დიდი მნიშვნელობა აქვს თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების არსებული მდგომარეობის შესწავლას - საკურორტო და დასვენების

ადგილების რაოდენობის და მათი სივრცით-არქიტექტურული, ტექნიკური-საინჟინრო საკითხების გადაჭრის გადაწყვეტილებებს. საგარეუბნო დასვენების ორგანიზაციის საკითხებში გადაწყვეტ მნიშვნელობას წარმოადგენს ქალაქის მოსახლეობისათვის დასვენების ადგილების უზრუნველყოფის სარისხი. ასევე აღსანიშნავია ისიც, რომ საგარეუბნო დაწესებულებების არსებული ორგანიზაცია და მათი რაოდენობა თბილისის საგარეუბნო ზონაში არ აკმაყოფილებს მოსახლეობის გაზრდილ მოთხოვნებს. აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს საგარეუბნო ტერიტორიების ახალი გენერალური გეგმის დამუშავება ერთდროულად თბილისის გენერალურ გეგმასთან ერთად, რითითაც განისაზღვრება მათი შემგომი ერთობლივი ქალაქგეგმარებითი განვითარება. დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს არსებული კურორტების რეკონსტრუქციის საკითხებსაც.

8. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ბუნებრივ-კლიმატური პირობების ნაირსახეობა კარნახობს მათი ცალკეული ადგილების მიკროკლიმატების შესწავლას. კლიმატური პირობების ფაქტორები (ტემპერატურა, ტენიანობა, საჰაერო მასების მოძრაობა, მზის რადიაცია) ახდენენ პირდაპირ ზეგავლენას საკურორტო დასვენების დაწესებულებების არქიტექტურულ-გეგმარებით განვითარებაზე. ამიტომ დასვენების ზონების მოწყობის დროს დიდი ყურადღება ექცევა მათ კლიმატურ მიკრორაიონირებას და ასევე მათი კონკრეტული ნორმების საკითხების გათვალისწინებას.

ქალაქის საგარეუბნო ზონაში გამოიყო ორი ძირითადი მიკრორაიონი: ქვემო ქართლის და შიდა ქართლის ბარები, რომლებიც ხასიათდებიან მხურვალე ზაფხულით და ჰაერის ნორმალური ტენიანობით. საზაფხულო თვეების დისკომფორტული პირობები ითხოვენ დამატებით არქიტექტურულ-გეგმარებით და კონსტრუქციულ ღონისძიებებს, რომლებიც შემგომში იცავენ დაწესებულებებს ჰაერის გადახურებისაგან. ზამთრის პირობების მიხედვით აქ გამოიყოფა ორი ზონა: რბილი ზამთრით და ზომიერ-რბილი ზამთრით.

კავკასიონის სამხრეთის შტოები და სამხრეთის ზეგანის ფერდობები ხასიათდება თბილი კლიმატით და ნორმალური ჰაერის ტენიანობით. საგარეუბნო ტერიტორიის ამ მონაკვეთში გამორიცხულია დაწესებულებების შიდა სივრცის ჰაერის გადახურება. აქაურმა ხელსაყრელმა კლიმატურმა პირობებმა დადებითი ზეგავლენა იქონიეს ასეთი კურორტების ჩამოყალიბებაში როგორებიც არიან: მანგლისი, კოჯორი, წყნეთი, კიკეთი. გარდა ზემოდ ჩამოთვლილი კურორტებისა აქეთა მხარეს გააჩნია ბევრი დასვენების ადგილები ხანმოკლე და ხანგრძლივი დასვენების ორგანიზაციისათვის (გომბორი, მარტყოფი, ბეთანია, წოდორეთი, ბევრეთი). კლიმატური პირობები კარნახობენ დასვენების კომპლექსების არქიტექტურულ-გეგმატებით გადაწყვეტილებებს და მათ დაწესებულებების ტიპებს, განაპირობებენ კომპლექსების ფუნქციურ დაყოფას.

ამავე დროს მთავარი მნიშვნელობა ენიჭება საგარეუბნო ტერიტორიების სამედიცინო ზონირებას, რომელიც უზრუნველყოფს ტერიტორიის ზუსტ მიზნობრივ გამოყენებას ადგილობრივი სპეციფიური პირობების გათვალისწინებით და დაწესებულებების რაციონალურ განთავსებას სპეციალიზაციის, დასვენების ტიპისა და დროის ფუნქციონირების მიხედვით. სამედიცინო ზონირების თვალსაზრისით, ამჟამად ყველზე ხელსაყრელ დასვენების ადგილებათ ჯანსაღი ხანგრძლივი დასვენების ორგანიზაციისათვის არის თბილისის გარშემო მდებარე მთიანი ტერიტორიები განთავსებული ზღვის დონიდან 700-800 მეტრიდან 1500-1550 მეტრამდე.

9. საგარეუბნო ტერიტორიების საზღვრების და ზომების დადგენა არის ერთერთი მთავარი საკითხი მათი არქიტექტურულ-გეგმარებითი ორგანიზაციის დროს. საგარეუბნო ტერიტორიების ძირითადი დანიშნულება გამოიხატება არა მარტო მოსახლეობის სამეურნეო მოთხოვნების და სამეურნეო პროდუქციის უზრუნველყოფით, არამედ ქალაქის მიკროკლიმატის გაუმჯობესებაში და საჰაერო ბასეინის

გაჯანსაღებაში და ამავე დროს ხანგრძლივი და ხანმოკლე დასვენების ადგილების უზრუნველყოფაში.

10. საგარეუბნო მშენებლობის რეგულირების ამოცანების გადასაწყვეტად და დასვენების ერთიანი სისტემის შესაქმნელად აუცილებელია ზოგიერთი ხელსაყრელი დასვენებისთვის ტერიტორიების ჩართვა მის დაგეგმარებითი ღონისძიებების სფეროში, რომლებიც მდებარეობენ მნიშვნელოვან მანძილზე ქალაქიდან (სატრანსპორტო მისაწვდომობით 1,5-2 ს.). ამიტომ ცალკეულ შემთხვევებში საჭიროა საგარეუბნო ტერიტორიების საზღვრების გაფართოვება და იმ ადგილების მიერთება, რომლებსაც გააჩნია ყველაზე ღირებული ბუნებრივ-კლიმატური პირობები მოსახლეობის დასვენების ორგანიზაციისათვის.

11. საგარეუბნო ტერიტორიების ტყეპარკების საერთო ფართობების განსაზღვრელად საჭიროა დამსვენებლების რაოდენობის დადგენა. უნდა ვთქვათ, რომ ამ ფართობების დადგენა შესაძლებელია სავარაუდოთ ქალაქის მოსახლეობის რაოდენობით, რომლებიც ხანმოკლე დასვენებით დაკავებული არიან - დახლოებით მოსახლეობის 50%-ის გათვალისწინებით და 30% მოსახლეობით, რომლებიც ხანგრძლივ დასვენებას ეწევიან. საშუალო ნორმად მიღებულია ტყეპარკის 1000 კვ.მ ერთ დამსვენებელზე. სანაპიროების ფართობების, ანუ საპლიაჟო ტერიტორიების განსაზღვრა ხდება წყლის სარკეებთან დამსვენებლების საშუალო რაოდენობით, დამატებითად გასათვალისწინებელია ადგილობრივი სანაპიროების პირობებიც.

ჩასატარებელია საგარეუბნო ტერიტორიების ფუნქციური დაყოფა ქალაქის ირგვლივ ცალკეული სარტყელების გამოსაყოფად. ქალაქის საგარეუბნო ზონის ძირითად სტრუქტურულ ელემენტებს წარმოადგენენ - ტყეპარკების დამცავი სარტყელი და ქალაქის გარე სარტყელი, რომელიც მდებარეობს ქალაქის ცენტრიდან 30-70 კმ. რადიუსში.

ქალაქის დამცავ სარტყელის შემადგენლობაში გარდა ტყეპარკებისა უნდა შევიდეს ზონირებული გამწვანების, ანუ გაორმაგებული ტყეპარკების

ტერიტორია სანიტარულ-ჰიგიენური პირობებს გათვალისწინებით და დატოვებული თავისუფალი ტერიტორიები (დაახლოებით 30% დამცავი სარტყელის საერთო ფართობიდან).

12. ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიები უნდა დიკოს ცალკეულ დასვენების ზონებად სამედიცინო ზონირების ამოცანების გათვალისწინებით, რომლებიც დააზუსტებენ მათ მიზნობრივ გამოყენებას და გამოყოფენ მოსახლეობის საკურორტო მკურნალობა-დასვენების ყველზე ხელსაყრელ ადგილებს საუკეთესო ბუნებრივი, სანიტარულ-ჰიგიენური და ლანდშაფტური პირობებით.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიები დაიყოფა ორ ძირითად დასვენების ზონებად: ა) ხანმოკლე და ხანგრძლივი დსვენების ახლო მდებარე ზონა, განთავსებული ქალაქის ცენტრიდან საშუალოდ 25-30კმ. რადიუსში, სატრანსპორტო მისაწვდომობით 0,5-1 საათამდე; ბ) ხანმოკლე და ხანგრძლივი დსვენების შორი მდებარე ზონა, განთავსებული ქალაქის ცენტრიდან საშუალოდ 30-70კმ. რადიუსში, სატრანსპორტო მისაწვდომობით 1-2 საათამდე;

13. საგარეუბნო ტერიტორიების სატრანსპორტო კავშირების გასაუმჯობესებლად საჭიროა ჩქაროსნული და საექსპრესო საავტობუსო და სარკინიგზო კავშირის ორგანიზება (უწყვეტ მოძრაობით ქალაქიდან დასვენების ზონებამდე), ნახევარ საექსპრესო საავტობუსო და ნახევარ სარკინიგზო მოძრაობის უზრუნველყოფა (გაჩერებებით მხოლოდ მგზავრთა მსხვილ შეკრების პუნქტებში). ასევე მინიმუმამდე დასაყვანია მგზავრების საქალაქო ტრანსპორტებიდან საგარეუბნო ტრანსპორტებზე გადაჯდომების რაოდენობაც. დამატებითად საჭიროა ახალი საკანატო გზების მშენებლობა, რომლებიც დააკავშირებენ ქალაქის სხვადასხვა ნაწილებს დასვენების ზონებთან. ურიგო არ იქნებოდა სავერთფრენო კავშირის უზრუნველყოფაც.

14. თბილისის ირგვლივ დასვენების ზონების ქალაქთმშენებლობით ფორმირების თავისებურებანს წარმოადგენს: ა) „სუფთა ტერიტორიებზე“;

ესეგი განაშენიანებისგან თავისუფალ ტერიტორიებზე დასვენების ზონის მოწყობა, ხელსაყრელი ბუნებრივ-კლიმატური, სანიტარულ-ჰიგიენური და ლანდშაფტური პირობებით; ბ) დასვენების ობიექტების მშენებლობა თვისუფალ ტერიტორიებზე, რომლებიც ემიჯნებიან არსებულ კურორტებს და ქმნიან ერთობლივ მძლავრ დასვენების ზონას; გ) დასვენების ზონების ორგანიზაცია არსებული კუროტების და საკუროტო ტერიტორიების რეკონსტრუქციის საფუძველზე.

ახალი დასვენების ობიექტების მშენებლობა პირველ რიგში სასურველია თავისუფალ ტერიტორიებზე, რომლებიც ემიჯნებიან არსებულ კურორტებს ან ისეთ ტერიტორიებზე, რომლებსაც გააჩნია კარგი სატრანსპორტო მისაწვდომობა. ასეთ ადგილებში შესაძლებელი იქნება მსხვილი კომპლექსების მშენებლობა, რომლებიც უზრუნველყოფილი იქნებიან ცენტრალიზირებული მომსახურებით. ხანგრძლივი დასვენებისთვის გამოსაყოფია ტერიტორიები, რომლებიც ემიჯნებიან კოჯორს, კიკეთს, წყნეთს, ტაბახმელას, ოქროყანას, წოდორეთს, დუშეთს, თიანეთს, მარტყოფს, ნორიოს და გომბორს. ხანმოკლე დასვენებისთვის კი, „თბილისის ზღვის“, კუს და ლისის ტბების და ასევე სიონის წყალსაცავის ტერიტორიების ირგვლივ.

უნდა შეიქმნას უშუალოდ კომპლექსური პროფილის დასვენების ზონები, რომლებიც შემდგომში შემოიცავენ წყალსატევებს, ტყეებს და ხანმოკლე-ხანგრძლივი დასვენების ობიექტებს. ცალკეული დასვენების ზონების დამსვენებელთა ტევადობა შესაძლებელია იმერყეოს ბუნებრივი პირობების, ტერიტორიული მისაწვდომობის და მისი მნიშვნელობის მიხედვით. ხანმოკლე დასვენების მსხვილ ზონად შეიძლება ჩაითვალოს „თბილისის ზღვა“ და მის გარშემო მდებარე ტერიტორიები. ლისის და კუს ტბები და მათი მიმდებარე ტერიტორიები შექმნიან დამატებით დასვენების ზონებს, რომლებიც მიუერთდებიან მსხვილ ზონას - „თბილისის ზღვას“.

15. ასევე უნდა ავლნიშნოდ, რომ დასვენების ობიექტები იყოფა ორ ძირითად კატეგორიათ - სრულწლიანი და სეზონური ფუნქციონირების

დაწესებულებებზე. პირველი მათგანი უნდა შენდებოდეს უფრო კაპიტალური კონსტრუქციებისგან - 4-9-12-14 სართულიანობით, მეორე კი, მსუბუქი კონსტრუქციებისგან, დაბალი განაშენიანებით 2-ადან 3-ამ სართულამდე. ესევე იმისთვის, რომ დაკმაყოფილდეს მოსახლეობის ყველა ასაკის წარმომადგენელი საჭიროა სხვადასხვა ტიპის დასვენების დაწესებულების აშენება : საბავშვო ბაგა-ბაღ-აგარაკები, მოზარდთა დასვენების ბანაკები, პანსიონატები, აგარაკები საკურორტო საზაფხულო ქალაქები, სხვადასხვა პროფილის დასვენების ბაზები.

16. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა გარშემოსავლელი სარკინიგზო მაგისტრალის შექმნას, რაც იძლევა საშუალებას გაუქმდეს ქალაქის განაშენიანებაში ტრანზიტული მოძრაობა, განვითარდეს ნავთლუღისა და დიდუბის ვაგზოები, როგორც ჩიხური სადგურები. მათ შორის განთავისუფლებულ ტერიტორიაზე მოეწყოს ჩქაროსნული სატრანსპორტო მოძრაობა და განთავსდეს საქმიანი ბიზნეს ცენტრები, სათანადო ინფრასტრუქტურითა და საინვესტიციო პროგრამებით გათვალისწინებული ობიექტების მშენებლობით.

თბილისის ზღვის შემოვლითი სარკინიგზო მაგისტრალი საავტომობილო მაგისტრალთან ერთად, რაც თავის თავად წარმოადგენს ქალაქწარმომქმნელ ფაქტორს, შეცვლიან თბილისის ტრადიციულ განვითარებად სტრუქტურას. წყალსაცავზე განივი საკომუნიკაციო მაგისტრალის გავლით მოხდებოდა თბილისის ზღვის გადაღმა ტერიტორიების ჯერ საგარეუბნო ფუნქციის მატარებელ რეგიონად გადაქცევა (ამჟამად მიმდინარეობს მოქალაქეთათვის ნაკვეთების გაცემა, დაბალსართულიანი, საგარეუბნო განაშენიანებისათვის) შემდგომი საქალაქო, მრავალფუნქციური სტრუქტურული განვითარებისათვის.

17. დამატებითად ავლნიშნოდ, რომ 21 საუკუნის სამთავრობო სტრუქტურებმა უარყეს ქალაქის პერსპექტიული განვითარების დაგეგმვის წესი და საერთოდ ყველანაირი ქალაქგეგმარებითი პროექტირება.

მერიის სამთავრობო სტრუქტურებმა შეიმუშავეს მიწათსარგებლობის რეგულირების წესები, რაც საქალაქო ტერიტორიების უფლებრივ, ფუნქციურ ზონებად დაყოფის საფუძველზე ითვალისწინებდა შეზღუდვებს, განსხვავებული ზონალური მახასიათებლების და კოეფიციენტების მიხედვით: სართულიანობის, სიმჭიდროვის და სხვა.

შემდგომ აღნიშნული წესების საფუძველზე შეიმუშავდა ე.წ. გენგეგმა, რაც არ ითვალისწინებდა დედაქალაქის კომპლექსურ, ურბანულ განვითარებას ახალი ეკონომიკური პირობების საფუძველზე, სატრანსპორტო პრობლემატიკის ზრდის, საინჟინრო უზრუნველყოფის ქსელების რეკონსტრუქციის და სხვა ამგვარ საკითხთა გათვალისწინებით, არამედ ქალაქს განიხილავდა, როგორც სტატიურ, სამშენებლო ნაკვეთებად დაყოფილ ტერიტორიას. მაგრამ ამით არ წყდება ისეთი კომპლექსურად გადასაწყვეტი საკითხები, როგორცაა საერთო სარგებლობის, კეთილმოწყობილი სივრცეების ორგანიზება, საინჟინრო უზრუნველყოფის კომპლექსური გადაწყვეტა, თუ ქალაქის სატრანსპორტო და ფეხმავალთა სისტემასთან ობიექტის ორგანული, რაციონალური კავშირების ორგანიზება.

დამატებითად უნდა ვთქვათ, რომ აუცილებელია ახალი გენერალური გეგმის შეიმუშავება, სადაც თბილისი და მისი საგარეუბნო ტერიტორიები განიხილება ერთობლივ სისტემად, რომელიც შემდგომში შეუწყობს ხელს საგარეუბნო ტერიტორიების მიზნობრივი გამოყენების და მათი არქიტექტურულ-სივრცით განვითარების საკითხებში.

18. თბილისის საქალაქო სამსახურების მიერ ბოლო პერიოდში მიღებული გადაწყვეტილებების საფუძველზე ქალაქის მმართველობაში გადავიდა ორი საგარეუბნო ტერიტორიალური რეგიონი, მათი დასახელება პირობითია და სხვადასხვა საბუთებში განსხვავებულად მოიხსენიება, ესენია: კოჯორი-მანგლისის რეგიონი და გუდაურის საკურორტო რეგიონი.

აღნიშნოდ, რომ ამ რეგიონებს ერთმანეთისაგან უკიდურესად განსხვავებული წარმოშობა, ანუ ისტორიულ-სოციალური წინაპირობები,

გეოგრაფიულ-კლიმატური პირობები აქვთ, და სააგარაკო-საკურორტო პრიორიტეტული ფუნქციის მატარებლები არიან, ვიდრე თბილისის სხვა განხილული სასოფლო-სამეურნეო ფუნქციის რეგიონები.

19. ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიების არქიტექტურულ-გეგმარებითი და ქალაქმშენებლობითი ორგანიზაციის საკითხების მოყვანილი დასკვნები და რეკომენდაციები არ წარმოადგენენ ამომწურავ საბოლოო ვარიანტს. არამედ ისინი გვამღევენ ქალაქმშენებლობითი მიმართულების ორიენტაციას საგარეუბნო დასვენების ტერიტორიების განვითარების და მშენებლობის დარგში. ზემოდ მოყვანილი დასკვნები ხელს შეუწყობს საგარეუბნო ტერიტორიების რაციონალურ გამოყენებას მოსახლეობის სრულყოფილი დასვენებისათვის.

ილუსტრაცია 1. ქ.თბილისში, თვალჭრელიძის ქ.№2 არსებული მიწის ნაკვეთის განაშენიანების რეგულირების გეგმა - პერსპექტიული ხედი

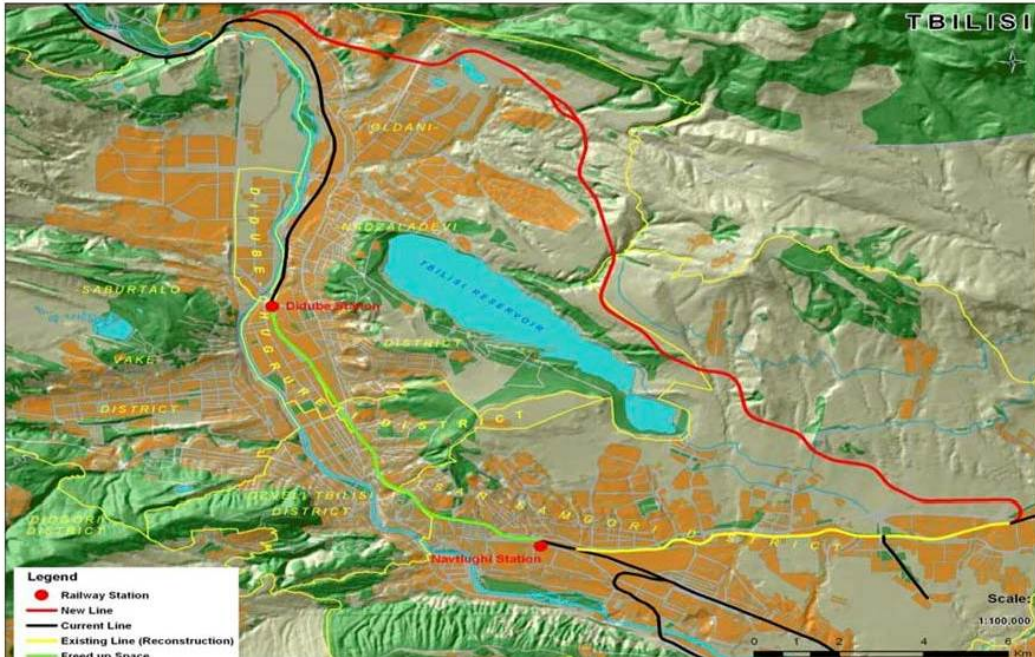

ილუსტრაცია 2. თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორია - "ოლიმპიური სოფელი" - პერსპექტიული ხედი

ილუსტრაცია 3. თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორია - "ოლიმპიური სოფელი" -
პერსპექტიული ხედი

თბილისის შემოვლითი რკინიგზის პროექტი

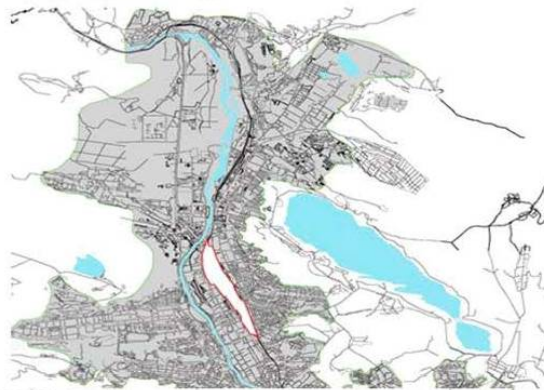

ილუსტრაცია 4 . თბილისის ზღვის შემოვლითი რკინიგზის პროექტი

თბილისის ცენტრში გამონთავისუფლებული მიწის განვითარება

ქალაქის გეოგრაფიულ ცენტრში 83.4 ჰექტარის გამონთავისუფლება (მათ შორის 73.2 ფართო, ხოლო ~10 საავტომობილო გზისათვის)

ილუსტრაცია 5. თბილისის ზღვის შემოვლითი რკინიგზის პროექტი - თბილისის ცენტრში გამონთავისუფლებული მიწის განვითარება

Summary

An origin let's mention that in the presented work the main word is "suburban". Thus, we consider as necessary to explain its semantic meaning: - suburban – the remote area of city. Settlement in adjacent of city (Georgian language explanatory dictionary. vol. II. publishing of Academy of Science of Georgian SSSR. Tbilisi. 1951).

At the same time is rather interesting on the next page of dictionary same initial meaning, but in addition, the second historical-toponymical description of this term "suburban": - the title of place in old Tbilisi from Freedom Square up to Rustaveli monument. "The whole city go out and walk to suburban and Vera" (Ilia)... "I look to suburban, where is Kabakhi?" (R. Eristavi). "In old times

suburban was surrounded by gardens and weapon fields" (I. Grishashvili).

The given definitions at acquisition with text of work makes more clearly the correctness of judgment, in particular, that suburban is having defined function and intensity being in direct relation with town settlement structure but no, so called agricultural, or other, not having organic links with town area.

Thus is formulated the term suburban, as conception of multifunctional, base territory for urban development that is included in the title of work as well as in whole text.

The second, also main term is urban development that from pur position means the transformation of town's suburban's in urban environment, where and when the population was provided by full-fledged, city-scale infrastructure; when the population has the possibility to live in desired employment, accordingly entertainment and comfort living conditions, when and where the above mentioned infrastructures complexly are complied in urban planning, transport and pedestrians safety, intensive movement and crowded systems.

The subject of discussion in the presented work are the functions of suburban territories in Tbilisi urban development process and their change in historical aspect; importance of arterial highways for historical-urban development of suburban territories; extension of suburban territories in North direction at Russian Empire governing period; Tbilisi dynamic development and suburban's; urban construction development in East and South directions; City green zones; role of communications in urban development in modern conditions: functional loading of suburban territories around the Tbilisi and links with city; having different by function, scale and communication links territories in city subordination.

In the **introduction** of dissertation is justified the actuality of topic, research methods, research objects and practical implementation. Is outlined the historically established tendencies in city metamorphosis and is attended on perspectives of suburban territories development with taking into account of importance of master plan.

In the **first chapter** of dissertation is stated review of literature sources. Is considered historical development of old Tbilisi in bourgeois period perimetrial development of quarter, establishments of principles of yards, post World War II residential communities, micro regions and quarters. Residential areas of 70-ies, modernized micro regional development of 80-ies and is analyzed all principles of this period city development. Is formulated the importance of suburban recreation areas. Is considered suburban territories places and recreation institutions places organizational issues.

In the **second chapter** of dissertation are considered physical-geographical and climatic condition of Tbilisi suburban territories, climatic micro zoning of suburban territories climate impact on establishment of suburban zones and its planning principles. At the end of this chapter are stated basic architectural-planning requirements for arrangement in new recreation objects of suburban oznes with taking into account climatic micro zoning.

In the **third chapter** are presented city suburban territories development borders and measures. Extremely attention is paid to functional dividing of suburban zones. Is described new project proposals and important projects, are stated examples of performed constructions.

In this chapter extremely is attended to city recreation zones and Tbilisi suburban territories and then to city urban development that was carried out in direction of passing from city basic communications (Mtskheta, Rustavi, Kkheta, in perspective – Tbilisi Sea by-pass railway), problematic forecast on Tbilisi Sea by-pass railway line with motor-road that itself represents city creation factor that fully changes Tbilisi traditional development structure. On basin due passing of transversal communication line would been occurred the transformation of territories over Tbilisi Sea as having suburban functions region further transformation in city, multifunctional developed structure.

Additionally let's note that in topic from considered three so-called suburban regions “Kojori-Kiketi-Manglisi” region functionally mostly is complied to concept of city suburban (holiday) region with consideration of geographical as well as climatic conditions. In turn it represents part of united green system that surrounds Tbilisi to west and is extended on whole length of city, ravines of Trialeti mountain ridge from Mukhatgverdi up to Krtsanisi recreational forest.

Were mentioned deep invasions of this green system in city territories on surrounding Mtatsminda Plateau and Turtle Lake slopes, surrounding Vera ravine and Lisi Lake territories.

Around the Tbilisi Sea, in previous century, artificially created during lot of years (nowadays this process is developed) the green zone as well as at West of city massive represents the breathing lungs of city, that is originated from covered by Saguramo forest dominated, North and North-West winds. Is known that on surrounding Tbilisi Sea Plateau the average annual temperature is lower on 3°C in

comparison with other city territory that gives the extremely stimuli on intensification of urban activity on this territory.